

Minna-Maari Harmaala, Tuija Toivola,
Maija Faehnle, Petri Manninen,
Pasi Mäenpää, Mats Nylund

JAKAMISTALOUS

Alma Talent
Helsinki 2017

Tilaa Jakamistalous-kirja Alma Talent Shopista: shop.almatalent.fi

Copyright © 2017 Alma Talent Oy ja tekijät

ISBN 978-952-14-3226-2

ISBN 978-952-14-3227-9 (sähkökirja)

ISBN 978-952-14-3228-6 (verkkokirja)

Kansi ja taitto: Sirpa Puntti

Paino: BALTO print 2017 Liettua

Anna palautetta kirjasta: protoimitus@almamedia.fi

SISÄLLYS

Alkusanat	9
Kirjoittajat	13
Käsitelista – jakamistalouden ABC	15
1. Johdatus jakamistalouteen	19
1.1 Taustalla digitalisaatio, ekologia ja yhteisöllisyys	20
1.2 Mitä jakamistalous on?	23
1.3 Jakamistalouden monitahoinen kenttä	26
1.4 Kansalaiset kuluttajista talouden monitoimijoiksi	31
1.5 Jakamistalouden kehitys	33
2. Jakamisesta liiketoimintaa	41
2.1 Startupit eturintamassa: Airbnb ja Uber käynnistivät jakamistalouden liiketoiminnan	41
2.2 Uudet jakamistalouden yritykset perustuvat käyttöön omistamisen sijaan	43
2.3 Jakamistalouden liiketoimintamallit ja menestystekijät	50

3. Jakamistalous haastaa perinteiset toimijat ja toimialat	59
3.1 Alustatalous mullistaa vallitsevia liiketoimintalogiikoita	61
3.2 Henkilökohtaisten hyötyjen tavoittelu jakamistalouteen osallistumisen taustalla	64
3.3 Muuttuva kuluttajakäyttäytyminen kiihdyttää jakamistaloutta	65
3.4 Jakamistalous muuttaa radikaalisti yritysten toimintakenttää	68
3.5 Toimivien markkinapaikkojen rakentaminen on kolossaalinen haaste	70
3.6 Jakamistalouden vaikutukset auto-, majoitus- ja rahoitustoimialoihin	71
3.7 Jakamistaloudessa menestymisen aakkoset	73
3.8 Brändit mukaan jakamistalouteen	77
3.9 Hyödyt brändin altistamisesta jakamistaloudelle	81
3.10 Jakamistalous kietoo yhteiseen tarinaan	82
4. Jakamistalous ja työelämä	87
4.1 Työsuhteista toimeksiantoihin	90
4.2 Pirstaloituva työelämä	94
4.3 Silpputyötä ja lisätienestiä	96
4.4 Laajeneva käsitys työstä	101
5. Verotus jakamistalouden haasteena	105
5.1 Sääntelyviidakosta veroviidaksoon	105
5.2 Erilaisia tulonhankkimismuotoja	108
5.3 Kimppakyydit ja yksityinen autonvuokraus	112
5.4 Airbnb-tyyppinen vuokraustoiminta	113
5.5 Uber-tyyppinen toiminta	116
5.6 Alustan kautta tapahtuva rahan lainaaminen	118
5.7 Bitcoin ja muut virtuaalivaluutat	119
5.8 Verotusmenettely	121
5.9 Ennakkoratkaisu epävarmuuden poistajana?	122
5.10 Hallinnollisen taakan ongelma	123
5.11 Jakamistalous kansainvälisen verotuksen haasteena	125

5.12	Ulkomaisia trendejä	128
5.13	Tulkinta ja sääntely	129
6.	Kaupungit jakamisen alustoina	131
6.1	Innovatiivisia ratkaisuja kaupunkien haasteisiin ja asukkaiden osallistamiseen	135
6.2	Miten kaupungit voivat edistää jakamistaloutta?	138
6.3	Jakamistalouden edelläkävijäkaupunkeja ja kaupunkien erilaisia rooleja	143
7.	Talouden uudet muodot	149
7.1	Jakamistalouden korjausliike: alustaosuuskunnat	151
7.2	Vertaistalous	152
7.3	Kansalaisruokaverkostot	154
7.4	Solidaarisuustalous	156
7.5	Joukkorahoitus	157
7.6	Rinnakkaisvaluutat	158
7.7	Lohkoketjun mahdollisuudet	160
8.	Jakamistalous osana kestäväää kehitystä	165
8.1	Jakamistalous haastaa perinteisen kapitalismin	166
8.2	Jakamistaloudella resurssitehokkuutta	167
8.3	Jakamistalouden negatiivisiinkin vaikutuksiin on varauduttava	173
8.4	Jakamis- ja kiertotalous – saman kolikon kaksi puoltako?	176
9.	Jakamistalouden monta tulevaisuutta	179
9.1	Yrityksen uudenlainen arvonluonti	180
9.2	Edelläkävijät ovat hereillä!	182
9.3	Tiedon merkitys ja tiedon omistamisen merkittävyys	182
9.4	Tulevaisuuden ennustamisen vaikeus	184

KIRJOITTAJAT

KTT *Minna-Maari Harmaala* on jakamistalouden, vastuullisen liiketoiminnan ja ympäristöjohtamisen rautainen asiantuntija. Hän toimii Haaga-Heliassa vastuullisen liiketoiminnan yliopettajana, ja hänellä on taustalla yli kymmenen vuoden käytännön konsultointikokemus haastavista kansainvälisistä yritysvastuuseen liittyvistä projekteista. Minna-Maari on perehtynyt erityisesti jakamistalouden vaikutuksiin etabloituneisiin yrityksiin sekä kestävään kehitykseen.

KTT *Tuija Toivola* on vetänyt vuosina 2015–2016 kahta jakamistalouteen liittyvää kehittämissuunnitelmaa. Tuijan omaa erityisosaamista ovat uudet liiketoimintamallit, yrittäjyys ja älykkäät palvelut. Tuija toimii Haaga-Heliassa tutkimus- ja kehittämistoiminnan päällikkönä ja hänellä on pitkä kokemus yritysten ja uuden liiketoiminnan kehittämisestä. Tuija on aiemmin kirjoittanut kirjan verkostojen merkityksestä liiketoiminnassa. Hän on lisäksi kirjoittanut useita kansainvälisiä konferenssipapereita ja toiminut pyydettyään asiantuntijapuhujana erityyppisissä tilaisuuksissa.

FT *Maija Faehnle* on erikoistutkija Suomen ympäristökeskuksessa. Hän on tutkinut Pasi Mäenpään työparina kaupunkiaktivismia ja jakamistaloutta erityisesti kansalaistoiminnan näkökulmista. Hänen erikoisalaansa on myös vuorovaikutteisuus kaupunkien ja palvelujen suunnittelussa sekä tutkimuksen ja käytännön vuoropuhelu. Hänen julkaisunsa käsittelevät muun muassa yhteistyömahdollisuudet, kokemustiedon käyttöä sekä urbaania kestävyyttä ja vuorovaikutteisuuden arviointia.

Varatuomari, LL.M. *Petri Manninen* on julkaissut yhteensä 20 tieteellistä artikkelia ja kirjaa pääasiassa vero- ja eurooppaoikeuden alalta yli 20 vuoden aikana. Hänellä on runsas kokemus liiketoiminnasta, sijoittamisesta, startupeista ja hallitustyöskentelystä.

Pasi Mäenpää on kaupunkisosiologian dosentti Helsingin yliopiston sosiaalitieteiden laitoksella. Hän on tutkinut Maija Faehnlen työparina kaupunkiaktivismia ja jakamistaloutta erityisesti kansalaistoiminnan näkökulmasta. Mäenpää on julkaissut laajasti kulturaalisen ja kaupunkikulttuurista sekä kaupunkisuunnittelusta ja -politiikasta. Hän toiminut myös kaupunkisuunnittelun konsulttitehtävissä ja luennoitsijana koulutuksissa.

Mats Nylund on viestinnän dosentti. Hän johtaa englanninkielistä Media Management -maisteriohjelmia Arcadan ammattikorkeakoulussa. Hän on viime vuosina tutkinut jakamistalouden ja lohko-
ketjun vaikutuksia yhteiskuntaan ja media-alaan.

KÄSITELISTA - JAKAMISTALOUDEN ABC

Alustaosuuskunta (Platform Cooperative)

Alustatalouden reilumpi versio, jossa alustaa käyttävät palveluntuottajat omistavat alustaa ylläpitävän yrityksen, päättävät sen toiminnasta ja jakavat sen tuottamat voitot.

Alustatalous (Platform Economy)

Digitaalisen alustan kautta tapahtuvaa kaupankäyntiä tai jakamista. Alustat liittävät yhteen kysynnän ja tarjonnan.

Bitcoin

Avoimeen lähdekoodiin perustuva kryptovaluutta, jonka käyttö perustuu maksajan ja maksun saajan väliseen sopimukseen. Perustuu tietokoneiden muodostamaan vertaisverkkoon.

Collaborative Economy

Yhteistoimintatalous, jossa kaikkien ei tarvitse omistaa itse hyödykkeitä. Tätä voidaan kutsua myös vuorovaikutustaloudeksi sen yhteisöllisyyden vuoksi.

Collaborative Consumption

Yhteisöllinen kuluttaminen, esimerkiksi yhteiskäyttöautot.

Commons

Yhteisvarannot, yhteisvauraus tai yhteisoma; yhteisomistuksessa ja -käytössä vastavuoroisuuden periaatteella olevat resurssit, joita hallinnoidaan yhteisillä sopimuksilla.

Disruptio

Vakiintuneisiin markkinoihin kohdistuva häiriö tai muutos, kun uuteen teknologiaan perustuva innovaatio haastaa alan perinteiset toimintatavat, esimerkkinä toimialojen disruptio jakamistalouden vaikutuksesta.

Jakamistalous

Pääosin tietoverkon palvelu- ja yhteisöalustojen välityksellä tapahtuvaa vuorovaikutusta, jossa muodostuu taloudellista arvoa, ydinajatuksina vakaakäytössä olevien resurssien tehokkaampi hyödyntäminen, siirtyminen omistajuudesta käyttöoikeuksiin sekä vertaistoiminta ja -tuotanto.

Joukkoistaminen (Crowdsourcing)

Avoimelle ihmisjoukolle ratkaistavaksi annettu ongelma tai tehtävänanto, jolla ylitetään asiantuntijoiden ja asianharrastajien välinen kuilu.

Joukkorahoitus (Crowdfunding)

Rahoitusmalli, jossa jokin yhteisö kerää suurelta joukolta yksityisiä ihmisiä ja muita tahoja pieniä tai pienekköjä summia rahaa toteuttaakseen jonkin heidän kannattamansa hankkeen.

Keikkatalous (Gig Economy)

Henkilö saa koko elantonsa keikkatyöstä palkkatyön sijaan tai keikkatyö luo mahdollisuuden lisäansioihin. Yrityksille keikkatyö tuo joustavuutta.

Käyttöoikeustalous (Access Economy)

Siirrytään omistamisesta käyttöoikeuksien hankkimiseen, esimerkkinä kaupunkipyörät.

Lohkoketju (Blockchain)

Tietotekniikka ja -järjestelmä, jolla toisilleen vieraat toimijat voivat yhdessä tuottaa ja ylläpitää tietokantoja hajautetusti ja toisiinsa luottaen.

Rinnakkaisvaluutta (Complementary Currency, paikallisvaluutta, yhteisövaluutta, vaihtoehtovaluutta)

Virallisen valuutan rinnalla toimiva paikallinen tai virtuaalinen rahajärjestelmä, joka lisää taloudellista vaihtoa etenkin niukkuuden oloissa.

Solidaarisuustalous

Kapitalistiselle talousjärjestelmälle vaihtoehtoinen talousmuoto, jossa luodaan inhimillisiä, yhteisöjen hyvinvointia lisääviä ja tasaveroisuuteen perustuvia taloussuhteita.

Startup-yritys

Aloittava, kasvuhakuinen, usein riskirahoitusta hakeva ja globaaleille markkinoille tähtäävä yritys, joka toimii yleensä IT-alalla tai digitaalisten alustojen välityksellä.

Uberisaatio

Startupit iskevät yllättäen uudenaikaisella liiketoimintamallilla, eikä niiden tuloa markkinoille osata ennustaa. Aiemmin harvinaisesta ilmiöstä on nyt tullut tavallinen tapahtuma markkinoilla.

Sirpalemaisesta työn ja työntekijöille epäedullisten työsuhteiden yleistymisestä alustataloudessa.

Vertaispalvelut (Peer-to-Peer Services)

Henkilöiden välistä jakamista tai vuokrausta, esimerkiksi kyytienjakamispalvelut.

Vertaisverkkokauppa (Peer-to-Peer E-Commerce)

Vertaisten, yleensä yksityisten kansalaisten keskenään internetin alustojen kautta käymä kauppa ilman välikättä.